

► **Materijali o Socijalnoj Demokratiji**

Klaus Šenhoven (Klaus Schönhoven)

Stabilnost umesto zatišja

O koristi Velike koalicije u prelaznim vremenima

Vlada Kisindžer - Brand bila je modernizacijski savez	2
Neopterećujuća proporcionalna vladavina	3
Učvršćivanje poverenja u demokratiju	3

Ukoliko pratite javne debate o stanju na nemačkoj političkoj sceni možete se ponovo susreti sa mnogobrojnim argumentima i strahovima, koji su davnih 40-tih godina bili dominantni. Opet možemo da osetimo rasprostranjenu neugodnost zbog rada vlade i ponašanja opozicije. Iznova se iznose žalbe na račun strukturalnih nedostataka vladajućeg sistema SR Nemačke, i iznova se čuju „Kasandrini povici“ koji upozoravaju od traženja izlaza iz krize u Velikoj koaliciji, koja se sve češće poredi sa ukletim duhom, koji luta Nemačkom.

Službena rukovodstva CDU/CSU-a i SPD-a odbijaju pomisao na tzv. „Slonovsku svadbu“ velikih narodnih stranaka u kojoj vide - kao i Ginter Gras (Guenter Grass) pre 40 godina – početak jednog „lošeg braka“. Istovremeno se u oba partijska tabora nalaze poznati političari, nedosledni u praćenju generalne strateške linije. Oni mogu da govore o neformalnim Velikim koalicijama od poslednjih saveznih izbora, bez kojih se ništa nebi pomerilo u zamršenoj zamci savezničkog federalizma. U publicističkim krugovima sve se češće govori o šteti, a manje o koristi od jednog vladajućeg saveza između stranaka unije i socijaldemokrata, i pored toga što poslednja istraživanja javnog mnjenja pokazuju da je većina birača za Veliku koaliciju, koju vide kao bolje rešenje, iako je spajanje nekih stranaka na levičarskoj listi dovelo do nepreglednosti nemačke koalicione politike.

Osvrt na Veliku koaliciju 60-tih godina je u ovoj situaciji možda i od pomoći, pošto je polazna osnova slična današnjoj. Početkom leta 1966. godine vladajuće partije CDU-a i FDP-a u Severno-Rajnskoj Vestfaliji su doživele izborni poraz. To je pre svega bio debakl Unije, dok su socijaldemokrate ubedljivo pobedile sa apsolutnom većinom i time samo potvrdili svoju dugogodišnju dominanciju u ovoj saveznoj pokrajini.

Na saveznom nivou je u jesen 1966. izazvano spoljno-unutrašnje političko uzdrmanje pozicije kancelara, praćeno koncentrisanom akcijom svih stranaka zastupljenih u Bundestagu, na kraju čega je Ludvih Erhard (Ludwig Erhard) podneo ostavku. Konačno je, uz rastuću privrednu krizu i probleme sa budžetom, kao i porasta desničarskog radikalizma na pokrajinskim izborima u Bajernu i Hesenu i nejasnom rapodelom koalicionih snaga u Saveznom parlamentu, nastala Velika koalicija, nazvana u istoriji „Kisindžer-Brand-Vlada“ najavljujući istovremeno i obrt u politici Savezne Republike Nemačke.

Vlada Kisindžer – Brand bila je modernizacijski savez

Na jesen 1966. god. nisu izostala ni upozorenja politikologa, koji su Veliku koaliciju posmatrali kao sistemski gnusnu anomaliju i predviđali „izopačenje“ savezne ustavne države u jednu „proporcijalnu demokratiju“. Kada je tri godine kasnije napravljen bilans i kada je izmeren prihod vlade koju su vodili Kisindžer i Brand došlo se do drugačijih nalaza - Velika koalicija se pokazala kao modernizacijski savez, zahvaljujući kome je na mnogim političkim poljima uvedena tzv. „faza pokreta“ i nove orijentacije. Uprkos, ili upravo zbog, napete konkurencije između CDU/CSU-a i SPD-a je njihova zajednička koalicija uspevala da realizuje ambiciozne reformske projekte. Spektar se proteže od ekonomske politike, u kojoj su zakoni o stabilizaciji i ekonomskom rastu postavili osnovu za razvoj iz perioda recesije, preko reformi socijalne politike – npr. politika isplata dohodaka u slučaju bolesti, koja je proistekla iz moćne suparničke borbe hrišćanskih i socijaldemokratskih predstavnika radnika u parlamentu, do temeljnog ublažavanja u politici pravosuđa i obrazovanja, što je dovelo do ublažavanja zatvorskih kazni (resocijalizacije) i u Nemačkoj, po prvi put viđenom, otvaranju novih univerziteta i mobilizaciji obrazovnih rezervi.

Katalog uspeha Velike koalicije kao saveza obuhvatio je i donošenje zakona o vanrednom stanju, oko koga se godinama raspravljalo, kao i donošenje drugih uticajnih zakona, koji su odobreni od Saveznog parlamenta i Saveta u nepune tri godine vladanja do 1969. godine.

Težnja za konsenzusom proširila se i na polje federalizma, na kome je finansijska ustavna reforma, kroz utvrđivanje društvenih zadataka saveza i pokrajina i stvaranje horizontalnog i vertikalnog finansijskog izjednačavanja, dovela do duboko dosežuće promene ustavnog sklopa .

Mada je iz današnje perspektive, ovo zajedničko delo narodnih partija postavilo kamen temeljac različitim problemima iz oblasti federalnog zakonodavstva, i dovelo do pretvaranja savezne države u partijsku državu, u svakom slučaju ono pretstavlja majstorsko delo koalicije zbog toga što dokumentuje snagu savezno-republičke pregovaračke demokartije.

Koalicija je naravno propala i zbog čitave serije različitih želja. Na prvom mestu ovde bi tre-

balo navesti reformu izbornog zakonodavstva, kojom je trebalo da se uvede britanski Westminster-Model u Saveznu republiku. Ovom fundamentalnom promenom, osim saveznog ministra unutrašnjih poslova Paula Likea (Paul Lücke), ni jedna od dve koalicione strane nije htela da rizikuje, zato što bi posledica svega bila potpuno preformulisanje istorijski srasle nemačke partijske scene.

Ni u spoljnoj i bezbednosnoj politici nije došlo do približavanja koalicionih partnera. Ovde su koncepti političkog rasterećivanja ministra spoljnih poslova Branta (Brandt) bili daleko iznad spremnosti na kompromise kancelara Kisindžera (Kiesinger) i svetsko-političkog horizonta prihvatljivog za hrišćanske demokrate. Stranke unije nisu htele da potpišu ugovor protiv širenja atomskog naoružanja, protivile su se novoj politici prema istoku koju je propagirala socijaldemokratska stranka, kada se govorilo o pokušajima za bolje sporazumevanje sa Moskvom ili Varšavom, a nisu želeli ni da se slože sa devizom Branta i Bara (Brandt/Bahr) „promene kroz približavanje“ u odnosima sa DDR-om.

Neopterećujuća proporcionalna vladavina

Godine zajedničke vladavine nisu predstavljale fazu zastoja, i ako se tek socijal-liberalna koalicija oprostila od tabua istočno-nemačke politike, kojih su se CDU/CSU u eri velike koalicije čvrsto držali. Reformski savez između hrišćanskih i socijaldemokratskih pobornika nije završio kao opterećujuća proporcionalna vladavina dva politička tabora, u kojoj su pravila igre zamene uloga između opozicije i vlade na duge staze zaustavljene. Posle tri godine vlade su zalihe zajedništva u velikoj meri potrošene, tako da je direktna posledica toga bila povratak parlamantarne konkurencije među velikim narodnim strankama. Time su opovrgnuta mišljenja s početka vladavine Velike koalicije da će ona predstaviti kraj stranačke demokratije. Istovremeno je 1967/68. vanparlamentarna opozicija izgubila na poletnosti, koju je do tada, imajući u vidu internacionalnost studentskog pokreta, crpela iz unutarpolitičkih suparničtava kartela moći hrišćanskih i socijaldemokrata.

U koliko se iz današnje perspektive upustimo u vaganje koristi i štete od jedne velike Kolaicije sa istorijskog aspekta, morali bi predhodno da odustanemo od predstave da je ovakav savez stranaka principijelno prva faza u semi-autoritativnom deformisanju savezno-re-

publikanskog Ustava. Brz povratak na staru konstalaciju posle manje od tri godine zajedničke vladavine krajem 60-tih, opovrgava takva strahovanja. Ukoliko na savez velikih narodnih stranaka gledamo kao na partnerstvo iz koristi na određeno vreme, koje bi pomoglo zajedničko rešavanje niza gorućih problema u Saveznoj republici, onda jedna Velika koalicija čak i danas može doprineti stabilizaciji demokratije i jačanju poverenja u institucije. U svakom slučaju ona će pokrenuti politički zastoj u Berlinu i time doprineti zaustavljanju dalje erozije demokratske stranačke države. U državu mnogi građani nemajnu mnogo poverenja, što pokazuju visoke kvote izborne apstinencije i rastućeg neinteresovanja za političko angažovanje, dokumentovano u sve većem padu broja članova stranaka.

Učvršćivanje poverenja u demokratiju

Partijsko-političko razilaženje, koje postaje evidentno u poslednjih nekoliko nedelja, javno iznuđuje nove opcije. Nastupom levo populističke zajedničke liste pod vođstvom Gizija (Gysi) i Lafontena (Lafontaine), partijska scena Nemačke postaje nepregledna, i može se desiti da će doći do erozivnih pomeranja u svim političkim logorima, kao što i pokazuju prva istraživanja javnog mnjenja o prihvatljivosti jednog takvog protestnog pokreta.

Uz to još dolaze radikalni desničari, čije se mreže sve više šire, a čije anti demokratske aktivnosti sve više dobijaju zastrašujuću podršku među mladim nezaposlenim i bezperspektivnim ljudima.

Rezultat regionalnih izbora u Saksoniji je ozbiljna opomena, koju ne treba nipodaštavati. I ovde je moguće da se iz iskustva 60-tih godina izvuče pouka - sredinom ove dekade NDP je bila u zamahu i u čitav niz regionalnih parlamenata ušla je sa dvocifrenim procentima. Posle tri godine vladavine Velike koalicije je opasnost od prodora desnog radikalizma odstranjena.

Velika koalicija, znači nije dovela do, kako se i dalje tvrdi, jačanja levih i desnih krajnosti političkog spektra, već je mnogo više, kanalisala i napokon marginalizovala procese radikalizacije društva.

Gubitak poverenja, koje obe velike narodne stranke beleže poslednjih godina, trebalo bi da barem navede na razmišljanje o koristi Velike koalicije. Za izborne borbe po političkim taborima, kakve su vođene 1998. i 2002. u Saveznoj republici, prošlo je vreme. Ovo nam naime predočava i već vrlo izraženo uzajamno distanciran-

je crveno-zelenih saveznika. Nelagodnost, koja postaje jasna u intervjuima i novinskim člancima, a sa kojom nastupaju vodeći političari hrišćanskih demokrata i hrišćanskih socijalista, o neoliberalnom jogunaštvu FDP-a postaje sve veća, posebno zbog činjenice da mnogi pobornici ove dve stranke ne žele da idu putem nesocijalne države, kao čuvara čiste tržišne privrede.

Narednih godina je ustanovljeno da se problemima koje hitno treba rešavati prilikom sanacije socijalne države, ne mogu baviti međusobno sukobljene politike, već se oni mogu rešavati samo u okviru društvenog konsenzusa. Ovde su tačke preseka u mogućim modelima za rešenje problema kod tri velike narodne stranke mnogo veće, nego što su to ove stranke tokom izbora bile spremne javno da priznaju.

Velika koalicija se nudi kao koalicija razuma. Jedan ovakav savez može na određeno vreme mnogo više toga da pokrene nego što se to često tvrdi. To pokazuje i analiza istorije Savezne republike kasnih šezdesetih godina. Pre svega jedna velika koalicija može da kod građana učvrsti poljuljanu veru u demokratiju, koja kod bilo koje druge koalicione konstalacije biva izložena dodatnom opterećenju.

Polarizacija narodnih stranaka do linije nesposobnosti za kompromise, ne samo da može da ima nesrazmerne centrifugalne posledice, već se ona sukobljava sa ustavnom logikom temeljnog zakona, koja je dovela do toga da pregovaračka demokratija postane savezno-republikanski kraljevski put.

